

Димитър Маринов (Варна, България)

АГРОНИМИ В БЪЛГАРСКАТА ТОПОНИМИЯ НА БЕСАРАБИЯ, МОТИВИРАНИ ОТ ИМЕНА НА СОРТОВЕ ЛОЗЯ¹

Abstract. The agronyms are toponymic names for farm land. In the Bulgarian toponymy of Bessarabia, which is presently in Moldova and Ukraine, we can find agronyms motivated by the names of varieties of vines whose names were brought there after the emigrant movement of the Bulgarians mainly in the beginning and the middle of the 19th century.

Keywords: agronyms, vine, Bulgarian colonies, vine-growers, fruit-growers, gardeners

Агронимите са топонимични названия на земеделски участъци. В българската топонимия на Бесарабия, намираща се в пределите на днешните Молдова и Южна Украйна, се откриват такива агроними от категорията сортоними² (терминът при Т. Балкански, К. Цанков, Енциклопедия на българската ономастика, Велико Търново, 2010, с. 419), които са мотивирани от различни сортове лозя, чиито названия са пренесени по тези земи след сериозните изселнически вълни на българи в Буджака (Русия) най-вече в началото и средата на XIX в. след поредицата от руско-турски войни (1806–1812, 1828–1829, 1853–1856). Други се настаняват в езика на бесарабските българи по културен път.

¹ Докладът е изнесен на Международна ономастична конференция “Славянска и балканска ономастика” (Велико Търново, 13–15 септември 2012 г.), но поради технически причини не беше отпечатан в том 13 на сборник “Състояние и проблеми на българската ономастика”, за което се извиняваме на автора. (Бел. ред.)

² сортоним – вид класоним, който представя названия на образци от растения, създадени по културен път, уникални; сортове имена, сортове названия, които са единствени по рода си: пшеница „Акерман”, ябълки „Цар Иван-Александър”, домати „Рила”, тютюн „Басма”.

В бесарабските степи се създават множество български колонии, в чиито земища се засаждат обширни лозови масиви. Всъщност лозовата, овощарската и градинарската политика на руското правителство са една от причините за привличане на работливите българи в Нова Русия, която включва Бесарабия, Таврия и Крим. Тази политика е ясно декларирана особено при Видинското преселение. Лозовите насаждения на българите по качества и представителност се нареждат след тези на банатските немци и на швейцарците, също заселени в тези земи. Изключително честа практика при бесарабските българи е имената на сортовете грозде чрез онимизация да поемат функцията на топоними, назоваващи лозовите участъци: *държанка* > *Държанка(та)*, *каравълчевка* > *Каравълчевката* и под.

В книгата на С. З. Новаков „Болгарская общность в Молдове и Украине (XIX–XX вв.)”, Кишинев, 2010 (с. 148 и сл.) се открива ценна информация за това, че българските сортове лозя (*Бяла торба*, *Държанка*, *Каравълчевка*, *Черна торба* и др.) са изключително популярни и широко разпространени в началото на XX в. в Бендерски, Чадър-Лунгски и Комратски район на Бесарабия.

В горепосочения труд на С. З. Новаков (статия „Възпоминания на Анна Барбарова (Новакова) за своя бащински род, с. 200) отново се дават сведения за имената на българските сортове лозя в с. Кортен (Кириутня), срв.:

„...Нашето село, както съм чула от дядо и както аз го запомних, винаги е било населено с добри хора, трудолюбиви, търпеливи, пестеливи, родолюбиви. Прочуто е в Бесарабия със своите лозя и кортенско вино. Първите преселници донесли от родния Кортен пръчки от такива сортове, като „Бяла торба”, „Държанка”, „Каравълчевка”. До неотдавна тези сортове били най-разпространени: от Кортен – и в Стояновка, Викторовка и другите села наоколо.”

Сведение за това, че българите са носили със себе си посадъчен лозов материал за т. нар. далдърдисване на лозовите насаждения, има и при Т. Стоянов. Твърдица в миналото. С., 2007, с. 250, където са посочени стари сортове на изселниците от Текнето (Подбалкана около Твърдица): *Мискет*, *Саръчибу̀к*, *Ше́фка*, *Унга̀рка*.

В ономастичните изследвания за Бесарабия на българските учени В. Кондов, Н. Куртев, Ал. Войникова и Д. Маринов са регистрирани

следните агроними с функция на български топоними, мотивирани от имена на български и небългарски сортове лозя: *Алѐнь* (Маринов 2009), *Алигатѐ* (Маринов 2009), *Булгàр* (Куртев 2006: 143), *Бѹмбалска кръв* (по сведение на Петър Делибалтов, 75 г., пенсионер, с. Викторовка), *Гамѐ Фриò* (по сведение на Петър Делибалтов, 75 г., пенсионер, с. Викторовка), *Гамѣту* (Маринов 2009), *Днестрòвска рòза* (по сведение на Афанасий Новаков, 60 г., тракторист, с. Викторовка), *Дòйна* (Маринов 2009), *Зимчѹк* (Маринов 2009), *Кабернѐ* (Маринов 2009), *Кабернѐту* (Куртев 2006: 89), *Кардинàл* (Маринов 2009), *Лигатѐ* (Маринов 2009), *Мерлò-24* (Куртев 2006: 89), *Мерлòту* (Куртев 2006: 89), *Молдòва* (Маринов 2009), *Молдòвата* (Куртев 2006: 89), *Мулдòва* (Маринов 2009), *Мускàт (гàмбургский)* (Маринов 2009), *Мустàт Атанѐла* (Куртев 2006: 89), *Пѐтрува сълзà* (по сведение на Афанасий Новаков, 60 г., тракторист, с. Викторовка), *Пинò* (Маринов 2009), *Рàнний магарàч* (Маринов 2009), *Рикацитѐли* (Маринов 2009), *Рубìн* (Маринов 2009), *Рѣкацитѐли* (Маринов 2009), *Савиниòн* (Маринов 2009), *Савиньòн* (Маринов 2009), *Сорт-учàстѣка* (Куртев 2006: 18), *Траминѐр* (Маринов 2009), *Фитàска* (Маринов 2009), *Фламъндѹ* (Маринов 2009), *Числѹ* (Маринов 2009), *Шàсла* (Маринов 2009), *Шашнà* (Маринов 2009), и др.

От езиковоархеологическото проучване на проблема за българските агроними в Бесарабия, образувани от имената на сортове лозя, става ясно, че основен поминък на българските колонисти в региона и до днес остава отглеждането на лозови масиви и производството на вино. Това показва още, че бесарабските българи продължават да живеят в духа на културата и традициите на своя народ. Независимо от политическите и социално-икономическите промени в техния живот, както и от диалога им с редица други култури (молдовска, руска, украинска, немска и др.), тези хора не са загубили културните си достижения и са останали стабилна българска общност извън пределите на историческата си родина.

Библиография

Войникова 2008: Ал. Войникова. Селища с българско население в Юго-западния Буджак. В. Търново, 2008.

- ЕБО:** Т. Балкански, К. Цанков. Енциклопедия на българската ономастика. В. Търново, 2010.
- Ковачев 1987:** Н. Ковачев. Българска ономастика. С, 1987.
- Кондов 2005:** В. Кондов. Кортенските колонии в Бесарабия. Ономастика. Език. В.Търново, 2005.
- Куртев 2006:** Н. Куртев. Селищата с българско население в Северозападния Буджак. В. Търново, 2006.
- Маринов 2009:** Д. Маринов. Ономастика на български селища в северната част на Молдовския Буджак, Дисертация, 2009.
- Маринов 2007:** Д. Маринов. Село Викторовка, РМолдова (история, бит и култура). Кишинев, 2007.
- Новаков 2010:** С. Новаков. Болгарская общность в Молдове и Украине (XIX–XX вв.). Кишинев, 2010.
- Стоянов 2007:** Т. Стоянов. Твърдица в миналото. София, 2007.